

בדין יצא לילך והחזירו חבירו, נב

- א. משנה. מי שיצא לילך בעיר שמערבין בה, והחזירו חבירו – הוא מותר לילך, וכל בני העיר אסורין, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: כל שהוא יכול לערב ולא עירב – חרי זה חמור גמול.
- ב. גמרא. מאי שנא איחו ומאי שנא אינהו? אמר רב הונא: הכא במאי עסקינן – כגון שיש לו שני בתים, וביניהן שני תחומי שבת. איחו, כיון דנפק ליה לאורחא – הוה ליה עני, והני עשירי נינהו. תניא נמי הכי: מי שיש לו שני בתים וביניהן שני תחומי שבת, כיון שהחזיק בדרך – קנה עירוב דברי רבי יהודה. יתר על כן אמר רבי יוסי ברבי יהודה: אפילו מיצאו חבירו ואמר לו לין פה, עת חמה הוא, עת צינה הוא – למחר משכים וחולך.
- ג. אמר רבה: לומר – כולי עלמא לא פליגי דצריך, כי פליגי – להחזיק.
- ד. ורב יוסף אמר: להחזיק – דכולי עלמא לא פליגי דצריך, כי פליגי – לומר.
- ה. כמאן אזלא הא דאמר עולא: מי שהחזיק בדרך והחזירו חבירו – חרי הוא מוחזר ומוחזק. אי מוחזר – למח מוחזק? ואי מוחזק – למח מוחזר? הכי קאמר: אף על פי שמוחזר – מוחזק. כמאן – כרב יוסף, ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה.
- ו. רב יהודה בר אשתתא אייתי ליה כלכלה דפירי לרב נתן בר אושעיא. כי הוה אזיל שבקיה עד דנחית דרגא, אמר ליה: בית הכא. למחר קדים ואזיל. כמאן – כרב יוסף, ואליבא דרבי יוסי בר יהודה. – לא, כרבה ואליבא דרבי יהודה.

נחלקו התנאים במשנה ובברייתא כיצד יכול אדם לקנות שביטה במקום מסוים באופן שיצא לדרך והחזירו חבירו, כך שבסופו של דבר הוא לא שם את העירוב במקום ההוא.

נחלקו אמוראים, רבה ורב יוסף, בהגדרת מחלוקת התנאים בברייתא, רבי יהודה וריב"י. הדיון הוא על שני תנאים שצריכים להתקיים אצל אותו אחד שהחזירו חבירו – אמירה והחזקה. האמוראים מסכימים שמחלוקת התנאים היא, האם שני התנאים הללו מוכרחים או רק אחד מהם, ונחלקו האמוראים מהו התנאי עליו נחלקו התנאים.

רש"י מפרש את מחלוקת רבה ורב יוסף בסוגיא בשני אופנים שונים. שרש המחלוקת היא מה פשר האמירה בסוגיא.

לפי לישנא קמא משמעות האמירה היא מה שאומר לו חבירו להישאר ולא ללכת. כיוון שר"י מדבר במפורש על צורך בהחזיק, ואילו ריב"י מדבר במפורש על הצורך באמר, השאלה היא רק אם כל אחד מהם מצריך גם את התנאי השני. אפרורית ארבע אפשרויות לפנינו:

	רבי יהודה	ריב"י
1	אמר והחזיק	אמר והחזיק
2	החזיק	אמר
3	אמר והחזיק	אמר
4	החזיק	אמר והחזיק

האפשרות הראשונה נשללת, מכיוון שאין בה כלל מחלוקת.

האפשרות השניה מציגה מחלוקת קיצונית, שכל שיטה לא מתייחסת כלל לתנאי של השיטה האחרת.

שתי האפשרויות האחרונות מציגות מחלוקת פחות קיצונית: שיטה אחת מצריכה שני תנאים, והשיטה האחרת רק אחד מהם. לפי אפשרות 3 ר"י הוא המחמיר, ואילו לפי אפשרות 4 ריב"י הוא המחמיר. רבה בחר באפשרות 3 ורב יוסף בחר באפשרות 4.

רש"י התקשה, לפי פרשנות זו, בשיטת רב יוסף: אם ריב"י מחמיק מדוע הסגנון הוא 'יתר על כן ... אפילו', סגנון ממנו משמע שריב"י מקל. אמנם יש נוסח ברש"י שכדי לישב קושיא זו לא גרסו

יתר על כן אפילו. עוד יש שתירצו שריב"י אמנם מחמיר בדין אמירה אך גם לפי רב יוסף הוא מקל בתנאי של החזיק בדרך, ומצריך החזקה קלה יותר. רש"י מקשה על אפשרות זו, שכן אז ריב"י חולק גם בהחזקה, ורב יוסף אמר שבהחזיק לא פליגי.

לפיכך הציע רש"י פרשנות אחרת (לישנא בתרא), ובה משמעות האמירה היא, שיאמר שביתתי במקום פלוני. אפשרות אחת היא, שמסברא שניהם מסכימים שחייבת להיות אמירה, ולולי כן אין כאן גילוי דעת כלל, ונחלקו רק על החזקה, שרבי יהודה מצריך גם החזקה, וריב"י מקל ומצריך רק אמירה.

ניתן גם לומר, שרק רבי יהודה מצריך אמירה, שהרי במשנה לעיל מדובר על אמירה זו ורבי יהודה בדבריו מתייחס למקרה זה ומוסיף עליו את האירוע שלפנינו, שהחזירו חבריו וכו'. לפי זה רבי יהודה שוב מצריך את שני התנאים, אלא שריב"י מקל לכיוון ההפוך, ומצריך רק החזקה. לפי הלישנא בתרא לכו"ע רבי יהודה מצריך את שניהתנאים ומחמיר, ונחלקו על מהות הקולא של ריב"י אם הוא מקל בתנאי של החזקה (רבה) או בתנאי של אמירה (רב יוסף).

היתרון שרואה רש"י בלישנא בתרא הוא שלכו"ע ריב"י הוא המקל כמשמעות לשון הברייתא. יתרון זה נובע מכך, שהאמירה היא אמירת שביתתי במקומי, שלא מוזכרת במפורש אצל ריב"י, וממילא ניתן לומר, שהוא מקל בכל אחד מהתנאים. לעומת זאת לפי הלישנא קמא שהאמירה היא אמירת חברי, לא ניתן לומר שריב"י מקל בתנאי זה שהרי הוא מפורש אצלו, ולכן לפי רב יוסף יוצא שרבי יהודה הוא המקל וריב"י הוא המחמיר.

לישנא בתרא ברש"י

	רבי יהודה	ריב"י
רבה	אמר והחזיק	אמר
רב יוסף	אמר והחזיק	החזיק

לישנא קמא ברש"י

	רבי יהודה	ריב"י
רבה	אמר והחזיק	אמר
רב יוסף	החזיק	אמר והחזיק

בסעיף ה מעמידה הגמרא את עולא כרב יוסף אליבא דריב"י. לפי ל"ק היינו שצריך את שני התנאים [שהרי חבריו החזירו וזו היא האמירה לפי לישנא זו]. לפי זה היה ניתן להעמידו גם כרבה אליבא דרבי יהודה, ואכן מציין רש"י, דחדא מינייהו נקט. לפי לישנא בתרא המשמעות של רב יוסף אליבא דריב"י היא שלא צריך אמירה [שלא אמר שביתתי במקומי], ואכן שיטה זו מתאימה רק למשבצת השמאלית תחתונה.

בסעיף ו רוצה הגמרא להעמיד דווקא כרב יוסף אליבא דריב"י, אך דוחה ומעמידה גם כרבה אליבא דרבי יהודה.

לפי לישנא קמא בספור התקיימו שני התנאים [כדלעיל, החזיק בדרך ואמר לו חברי], ולכן הוא מתאים הן למשבצת הימנית עליונה והן לשמאלית תחתונה.

לפי לישנא בתרא בתחילה סברה הגמרא שבספור התקיים רק התנאי של החזקה (כדלעיל), דהיינו שלא אמר שביתתי במקומי, מה שמתאים רק לשמאלית תחתונה, אך בדחייה העמידה הגמרא, שהיתה אמירת שביתתי במקומי, ולכן התקיימו שני התנאים מה שמתאים לימנית עליונה. אמנם כעת, דווקא לפי לישנא בתרא, ולפי העמדת הגמרא הסופית, הדין מתאים גם לימנית תחתונה, אלא דעדיפא ליה להעמיד לפי רבה, שהלכה כמותו.